

Филозофски факултет у Новом Саду
Библиотека

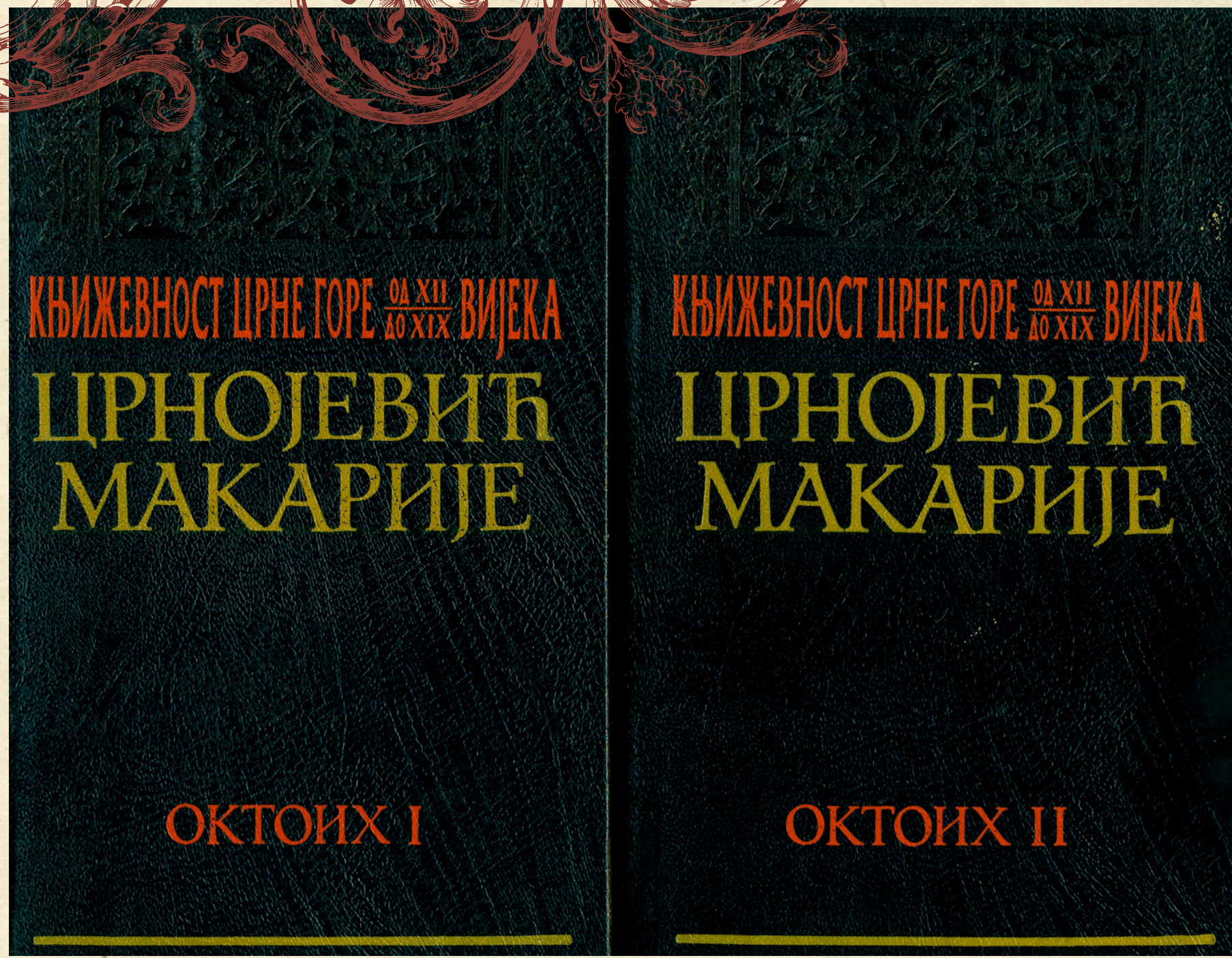
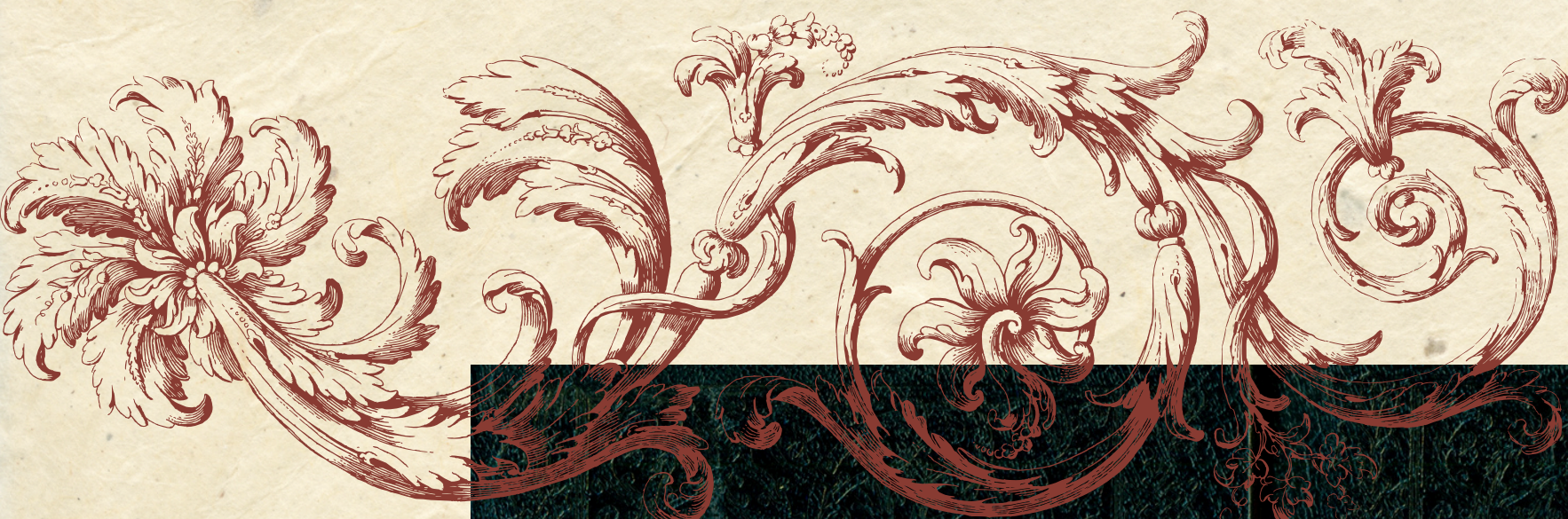
Октоих првогласник из Црнојевића штампарије, прва српска штампана књига

ауторка електронске изложбе: Дејана Бурзан
Нови Сад, 24. мај 2024.

Само четрдесетосам година после изласка из штампе прве књиге Гутенбергове штампарије у Мајнцу, 4. јануара 1494. године штампана је прва српска књига.

До појаве штампе књига је код Срба била искључиво рукописна, писана на пергаменту или папиру, и била је скупа, отприлике 10 дуката бисте морали дати за једну књигу (нпр. један дукат је вредео као два вола).

КЊИЖЕВНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ ОД XII ДО XIX ВИЈЕКА
ЦРНОЈЕВИЋ
МАКАРИЈЕ

ОКТОИХ I

КЊИЖЕВНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ ОД XII ДО XIX ВИЈЕКА
ЦРНОЈЕВИЋ
МАКАРИЈЕ

ОКТОИХ II

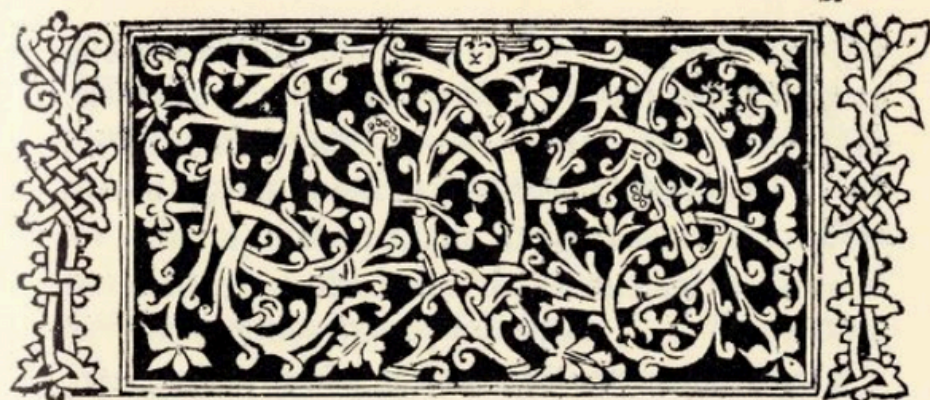

Ове године
прослављамо јубилеј,
530 година од
штампања Октоиха
првогласника

Октоих (грч. 'Οκτώηχος) је свакако једна од најзначајнијих богослужбених књига у православној цркви. Октоих или осмогласник је богослужбена књига, која садржи црквене песме, распоређене по гласовима и по седмичним данима. Из ње се пева за певницама. Подељен је у две књиге. Октоих првогласник обухвата прва четири гласа, а октоих петогласник од петог до осмог гласа. Састављање недељних служби октоиха приписује се Светом Јовану Дамаскину, а у његов састав улазе и творевине других црквених писаца, попут Андреја Критског, Јосифа Студита, цариградског патријарха Анатолија (васкрсне стихире), затим царева Константина Порфирогенита и Лава Мудрог.

НАУДОСВѢЩЕНІЯ

снѣкоу . твореніе прѣподобнаго оца наше
го іѡанна дамаскѣна . въ субботу вечерь на
малѣи вечернѣ : нагнъ възвахъ чѣхри гласъ . а

Вечернѣ наше маѣвы . примми стѣи гн .
ипо даждь намъ оставанни грѣхомъ .
ѣко ти ѣдннъ ѣси , ѣвлѣнъ въ мнрѣ въ скрсеініе .
Ѡбъ нѣдѣте людіе сѣомъ нѣобъ имѣте нго . и
даднѣтѣ славоу въ нѣмъ , въ скрсеіноу нз
мрѣтвнхъ . ѣко тѣ ѣ бѣ нашѣ . нзбаванн
насѣ безаконіи нашнхъ .

Прндѣте людіе поемъ ипоклонимсе хѣу .
славецѣ нго ѣже нзмрѣтвнхъ въ скрсеініи .
ѣко тѣ ѣ бѣ нашѣ . нже ѡблстн вражіе мнрѣ
нзбаванн . покторн , а . слава . нннн бѣ .

Всѣ мнрноую славоу . ѡчлѣкѣ прозеішоую ,
нвлѣкоу рѣждшоую . нбснпоую двѣрь
въспѣемъ марію двѣоу . бесплѣтнѣмъ пѣснѣ
нвтеремъ оудобреннѣ . тѣло ѣвнсе нбо

На савремени језик Октоих првогласник превела је
академик Јасмина Грковић-Мејџор.

”Жеља издавача и приређивача била је да се
савременом читаоцу... приближи мисаони свијет
наших предака и духовна обзорја средњовјековне
епохе, која у цивилизацијском смислу
одређују наше биће.”

ПОЧЕТАК С БОГОМ ОСМОГЛАСНИКА
дело преподобног оца нашег Јована Дамаскина.

У суботу вече на малој вечери, на
"Господи возвах" стихире, глас први

Вечерње наше молитве
прими, свети Господе,
и опрости нам грехове,
јер ти једини објави у свету васкрсење.

Иницијатор и финансијер
штампарије је био Ђурађ Црнојевић,
војвода зетски. Она је била смештена
на Цетињу уз Богородичин манастир
који су Црнојевићи подигли 1485.
Упамћен је у историји као "лијеп и
висок човек, велики љубитељ књиге и
вјешт ратник".

Задужио покољења оснивањем прве
ћириличне штампарије на Балкану,
четрдесетак година од проналаска
штампе и појаве Гутембергове
Библије 1455. године.

Рамене уз рамене са зетским војводом је јеромонах Макарије, који је организовао посао у штампарији. Он се помиње у цетињском Октоиху првогласнику где каже за себе у поговору свештеник мних Макарије от Чрније Гори. Нажалост, нема много података о овом јеромонаху који је велики духовни и културни прегалац тог времена. Показало се да је добро познавао богословску литературу, али и граматику и правопис. Чистота језика његових издања су потврда за то, али је уочљив и изузетан осећај за склад и хармонију.

20553 КѢ ВЪДѢИ БЛГОУСТІВЛГО Н ХѠ ЛЮБИ
ЕАГО , Н ВГѠМЪ ХРАНИМААГО ГИАМИ
ГЮРГИ ЦРЬНОІВНИИ , Н ПОВЕЛѢНІЕМЪ ЕГѠ .
АЗЪ СМЕРЕННІИ Н СЩІЕННЫИ МНІХЪ МАКАРІЕ
ЩУРЬНІЕГОРЫ . СЪПИСАХЪ СІЕ КНУГН . ПРН
ВЪСѢ ШЩІЕНШМЪ МНТРОПОЛНТЕ ЗЕТСКѠ
МЪ **МНІХЪ МАКАРІЕ**
ІА КОЩІЕМЪ , СЪВЪЗРАСТНІИМЪ ІАКОБІАТІАМЪ ,
ІОНѠМЪ ІАКО УДОМЪ , УЪТОЩІИМЪ ІАИ
ПОЩІМЪ **ЩУРЬНІЕГОРЫ** ІАКОСЕ
Н КОЛѢНШМЪ НАСАІЮСЕ ЯЩЕ НЕРОУКОЮ НЪ ІЗЫ
КШМЪ , ЛЮБВЕ РАДН ХВѢ НСПРАВЛНТИ , Н НАСЪ
ОУСРѢДНО ТРОУДНВШІИХСЕ ШСЕМЪ БЛСВЛН
ТИ . ДАНВН ОУЛОУЧНТЕ , ШНОН ВАЛААМОВО
ЕЖЕ КЪ НІСЛЮ . БЛСВѢЩЕНТЕ БЛСВЕННІ ВЪ
Н КЛѢНОУЩЕНТЕ ПРОКЛѢТН . Н ПРНДТЕ
БЛСВЕНІИ ШЦА МОЕГО , НАСЛѢДОУНТЕ ОУГ
ТОВАННОІ ВАМЪ ЦРОТВЫЕ . ВЪНІЕМЖЕ ДА
ЖНТЕЛСТВОУЕМЪ ШБОИ СЛАВЕЩЕ ШЦА Н СНА
Н СТГО ДХА . Н НІИ Н ПРНСНО НВЪВѢКМЪ ВѢ

Од 1518. до 1520. године име Макарије среће се на штампаним књигама које су издате на простору данашње Румуније.

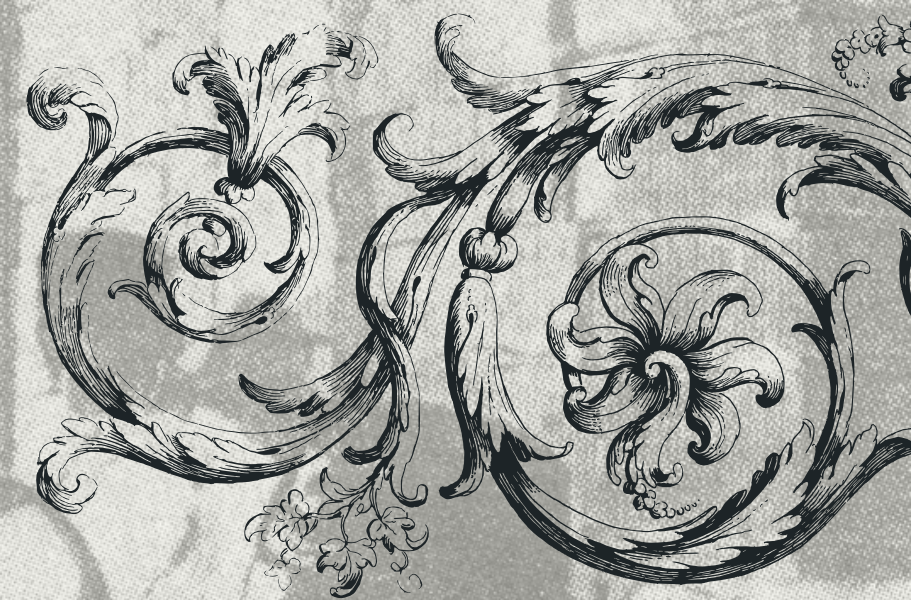
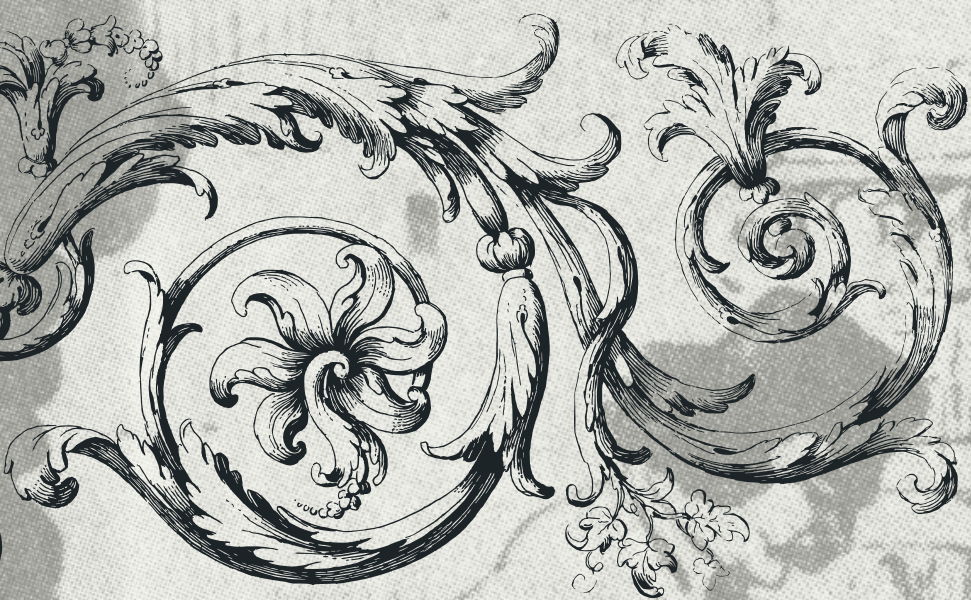
Предговори штампаних књига у штампарији Црнојевића и влашких књига имају исти стил и језичке одлике, као и исто име и монашки чин. Пред крај живота влашки Макарије је ступио у братство манастира Хиландара, 1526. је постао игуман хиландарски. Ту је написао један мали географски спис о међама Дакије. У хиландарској библиотеци чува се комплетни примерак влашког Октоиха из 1510. године као још један историјски доказ да је у питању иста личност.

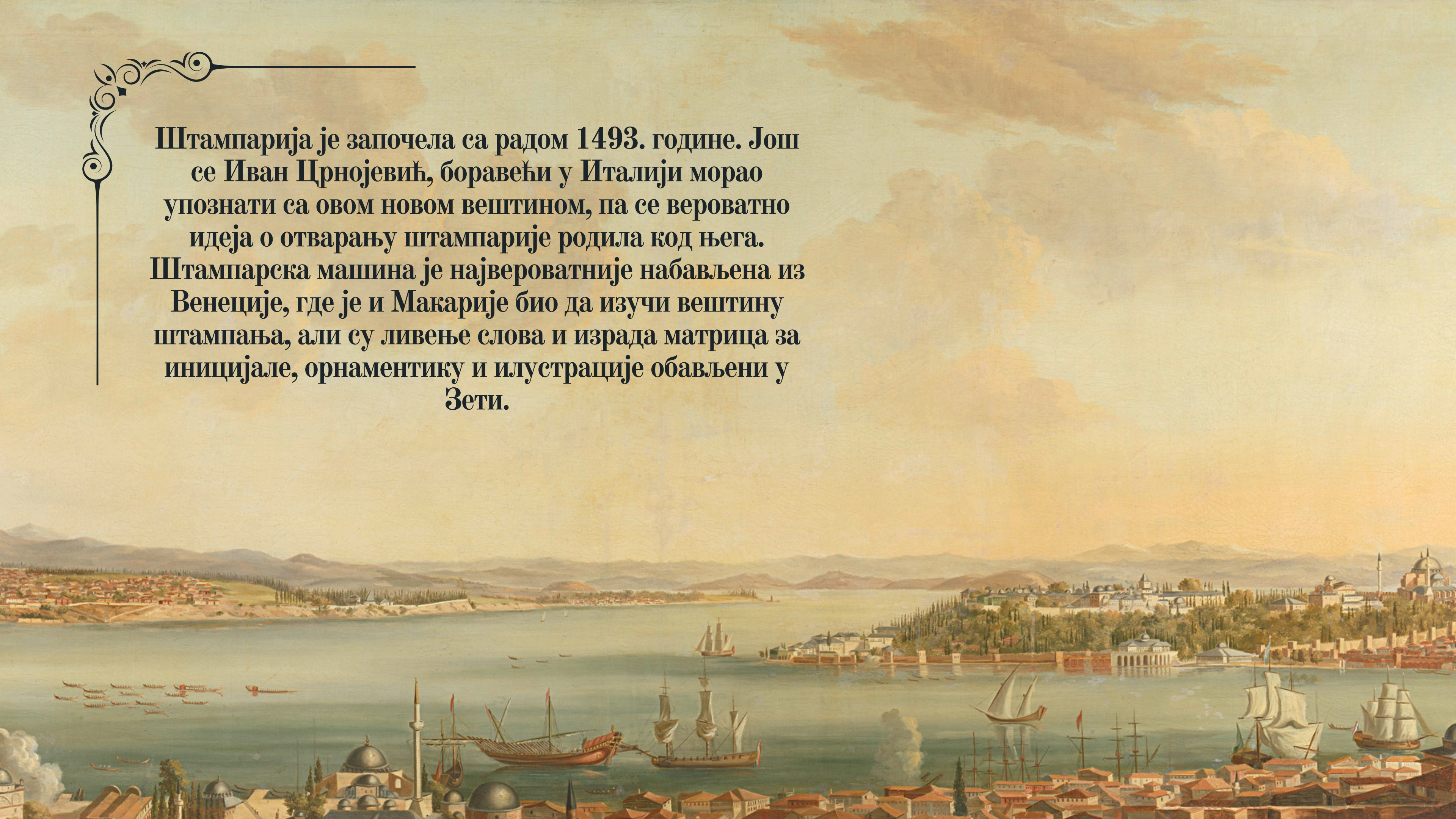

Октоих првогласник је штампан на српскословенском језику са екавским изговором Ћ. Био је намењен црквеним потребама. О овој његовој благословеној употреби упознајемо се из самог предговора:

"Видјев, ја, у Христу Богу правовјерни, Богом чувани господин Ђурађ Црнојевић да цркве немају светих књига, због грехова наших, пљачком и уништавањем агаренскиг чеда, настојах предано, Светим духом надахнут и љубављу према божанственим књигама, и написах ову душеспасну књигу осмогласник..."

Зета је била последњи остатак немањићке државе и у то време је већ осетила "Исмаиљску железну палицу". Цркве су биле или разрушене, или празне, без црквених књига које су Турци опљачкали и уништили.

Штампарија је започела са радом 1493. године. Још се Иван Црнојевић, боравећи у Италији морао упознати са овом новом вештином, па се вероватно идеја о отварању штампарије родила код њега. Штампарска машина је највероватније набављена из Венеције, где је и Макарије био да изучи вештину штампања, али су ливење слова и израда матрица за иницијале, орнаментику и илустрације обављени у Зети.

Димензије Октоиха су 254 x 186 mm, штампан је на финој италијанској хартији. Штампан је полууставном српском ћирилицом, која је прилагођена штампарској техници. Коришћена је техника покретних слова, а покретне матрице за иницијале направио је сам јеромонах Макарије. Графички је релативно скромније обрађена књига, у којој се јављају три заставе и свега пет богатих иницијала Октоих првогласник је штампан у преко 100 примерака и до данас је сачуван у око 82 примерка или одломка.

Инкунабуле из Црнојевића штампарије

1494.

Октоих
петогласник

1495/1946.

Требник
(Молитвослов)

Октоих
првогласник

1494.

Псалтир са
последовањем

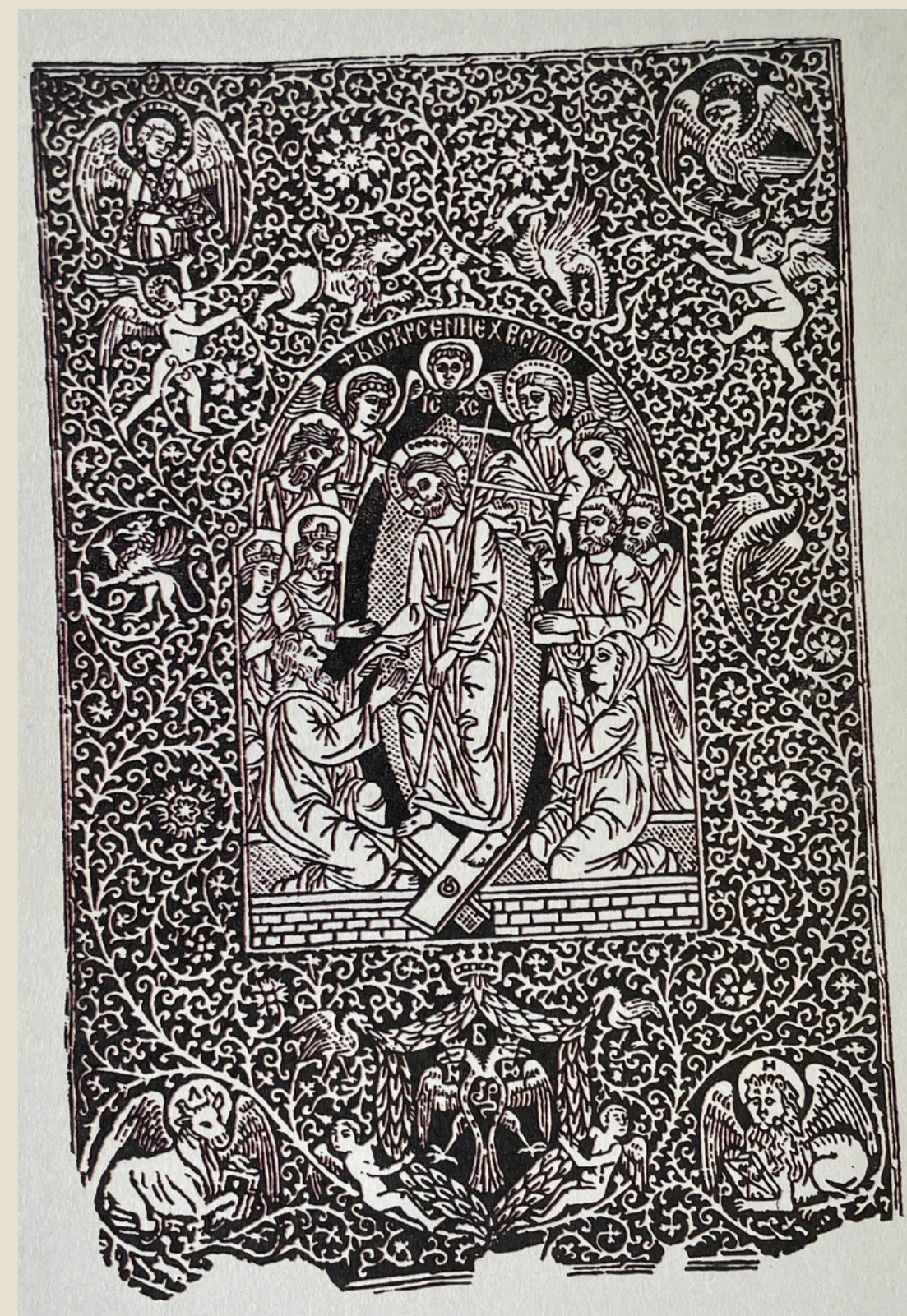
1495.

Четворојеванђеље

1495/1946.

1822. или 1823. године Лукијан Мушицки је састављао библиографију српских књига и по свему судећи он је у рукама имао потпуни примерак тог октоиха. Према његовим белешкама књига би имала 34 табака и на њој је била забележена и година штампања, 1494. Нема разлога да се не верује овим подацима Лукијана Мушицког. Раскошни Октоих петогласник је највећи технички и уметнички домет цетињске штампарије. Илустрације ове књиге брижљиво следе византијску иконографију, али раскошни оквири у којима се оне налазе одишу ренесансним духом.

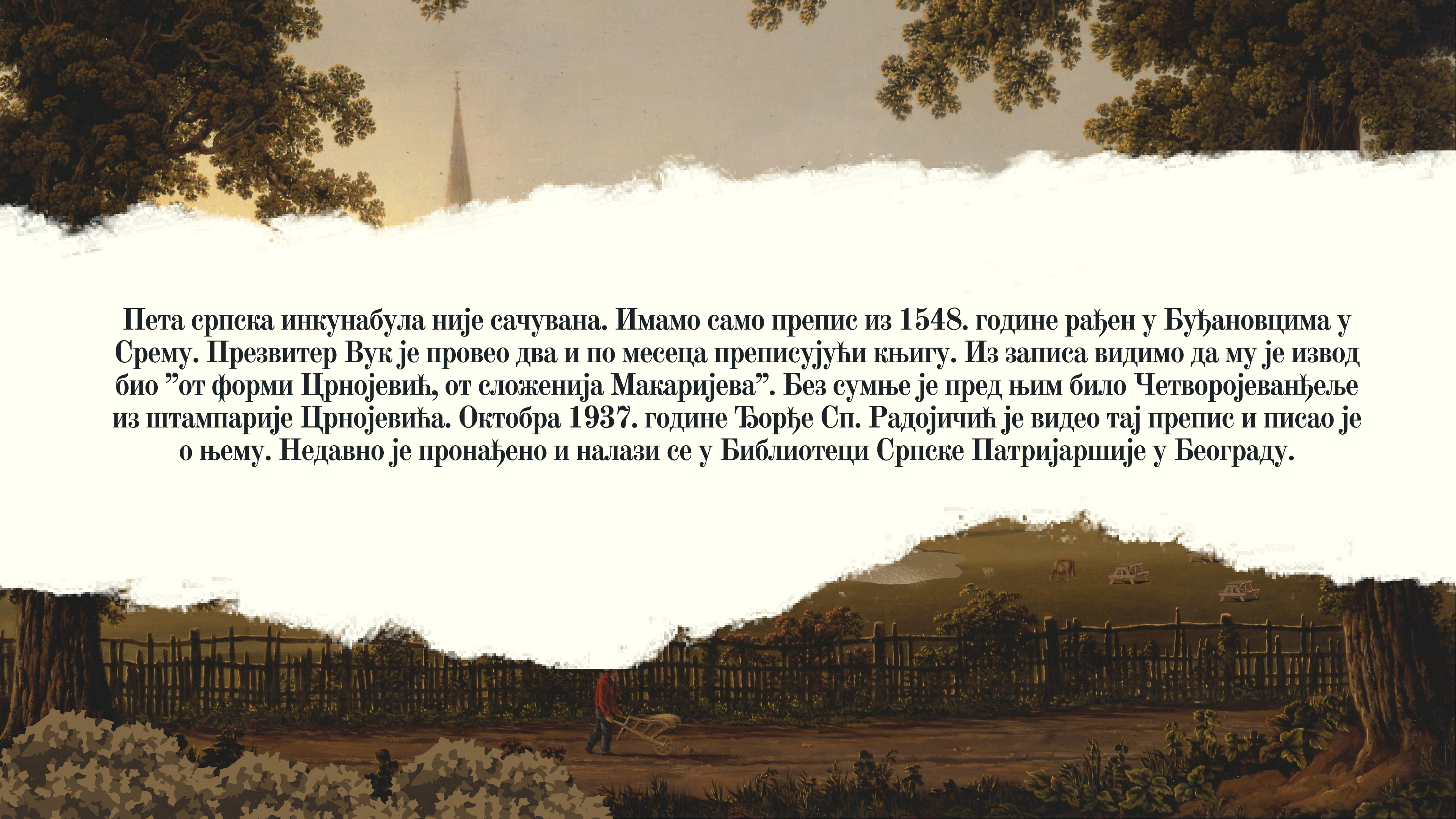
...иже, **З** десѣть
седмце юповелѣвъ, ѿставити сѣ грѣ
шающіи мѣ . ѿкоже велнчство твоѣ ,
тако и мѣсть твоѣ . тѣбѣ ѿснѣже
бгѣ кающіи хсе , каенсе ѿвсѣхъ злобахъ
нашихъ . и тебѣ подобаетъ вса ка слава,
чѣсть и покланіе . ѿцю и сноу и сѣо
моу дхюу . **и** на и прнсно и ввѣкы вѣ
комь . **и** **скончавь сиомлтвоу . прркъ**
пшпъ . глѣть . мѣтвоу . сню . надыко
ащпимь , велми . рѣкъ . гоупомлнмсе .
Честынъ . врачуоу дшамь и тѣло
мьнашнмь , по славы и днорѣ
днаагоспн твоѣго , га нашего
іѣхѣ . всакъ недоугнзцѣлающа
и ѿсмертн и заблающа . и зъ
цѣлн рабаскѣго , и мерѣкъ . ѿѿдрѣже щен
іего дше внѣ и тѣлеснннемоцин . за
благодѣть хѣ твоѣго . и ѿжнвы іего по
твоѣмоу оужденію . дльжноу юти хва
ла вь блгодѣтнннвздѣюща . мѣтвамн
прѣусѣннвдѣуце наше бѣе , и прнсно дѣ
маріе . и усѣхъ и безпактнхъ архѣаггѣ .
и нѣснхъ снлѣ .

... всавьнастоѣщааго жн
творнлѣ існ сѣ грѣшеніа , доннмшнѣ
го часа . и **ѿ** лнка спомѣноулі існ ,
и и зпнса вь прншлѣ існ . и **ѿ** лнка
дроугаавьзабытн прѣндошетн . и таа
хс бгѣ да прѣстнтѣтн . и сподѣн
тѣ сѣвсѣмн оуждѣшнмн іемоу
своѣю благодѣтню . и вь безчнслнннн
блгостн . и да боудѣтн вѣна . всѣ
мѣ ѿставленіе твоимъ грѣхомь .
и же и зрѣкль існ словомь . и зѣсрдѣца
твоѣго и зповѣданіе .

УННЗВЗІВЗЕМЗІН

настон бгѣи влнннѣ . вь на вѣчере , поза
дѣмбоннѣн мѣтвѣ . не глѣмь боудн
и ме гнѣ . нѣ дѣ існзходнмь къ водѣ
поюще само гласно . глѣсь , и .
Глѣсь гнѣ наводѣхъ , вьпнѣтъ глѣ . прн
дѣтѣ прнмѣтѣ всн . дѣ прѣмудрѣ
стн . дѣ разоума . дѣ страха бжїа ,

Требник (Молитвослов) је
четврта књига из ове
штампарије. Народна
библиотека Србије је имала
само три листа ове инкунабуле
који су пропали у
бомбардовању библиотеке
1941. године. У Прагу се
налази један непотпуни лист
ове књиге, а у Санкт
Петербургу се чува седам
листова овог молитвеника.
Најбоље је очуван одломак ове
књиге од 184 листа, а чува се у
манастиру Свете Тројице код
Пљеваља.

The image is a painting of a rural landscape. In the background, a church spire rises against a pale sky. The middle ground is dominated by a large, white, cloud-like shape that partially obscures the landscape. In the foreground, a person in a red shirt and blue pants is pushing a wooden wheelbarrow across a dirt path. The path is bordered by a rustic wooden fence. To the right, a small pond is visible, and a cow is grazing nearby. The overall scene is peaceful and depicts a typical rural setting.

Пета српска инкунабула није сачувана. Имамо само препис из 1548. године рађен у Буђановцима у Срему. Презвитер Вук је провео два и по месеца преписујући књигу. Из записа видимо да му је извод био ”от форми Црнојевић, от сложенија Макаријева”. Без сумње је пред њим било Четворојеванђеље из штампарије Црнојевића. Октобра 1937. године Ђорђе Сп. Радојичић је видео тај препис и писао је о њему. Недавно је пронађено и налази се у Библиотеци Српске Патријаршије у Београду.

**Позни одједи
цетињске штампе
јављају се у књигама
штампарија у
Влашкој, Горажду,
Милешеви, Мркшиној
цркви, Београду и
Венецији.**

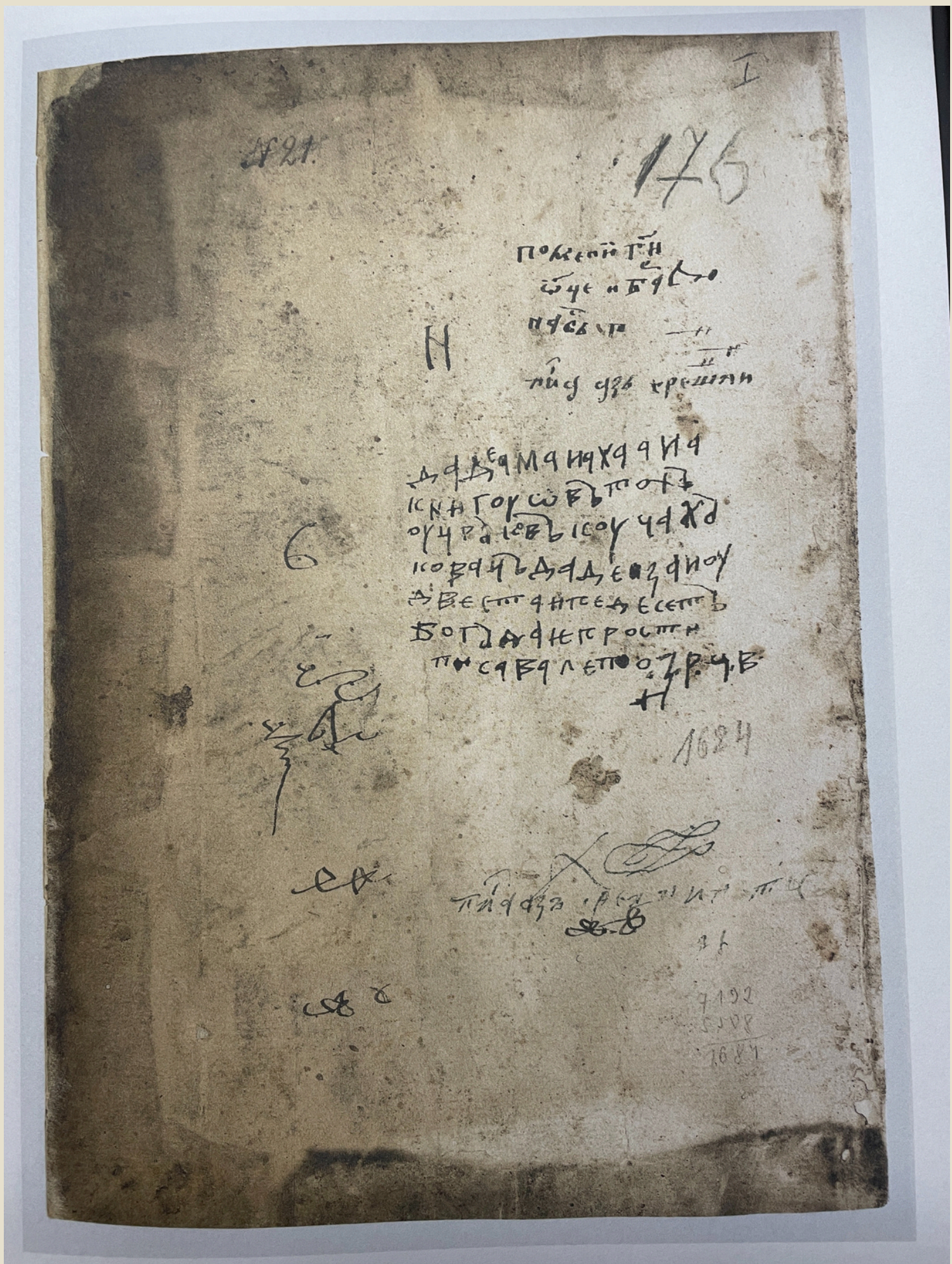

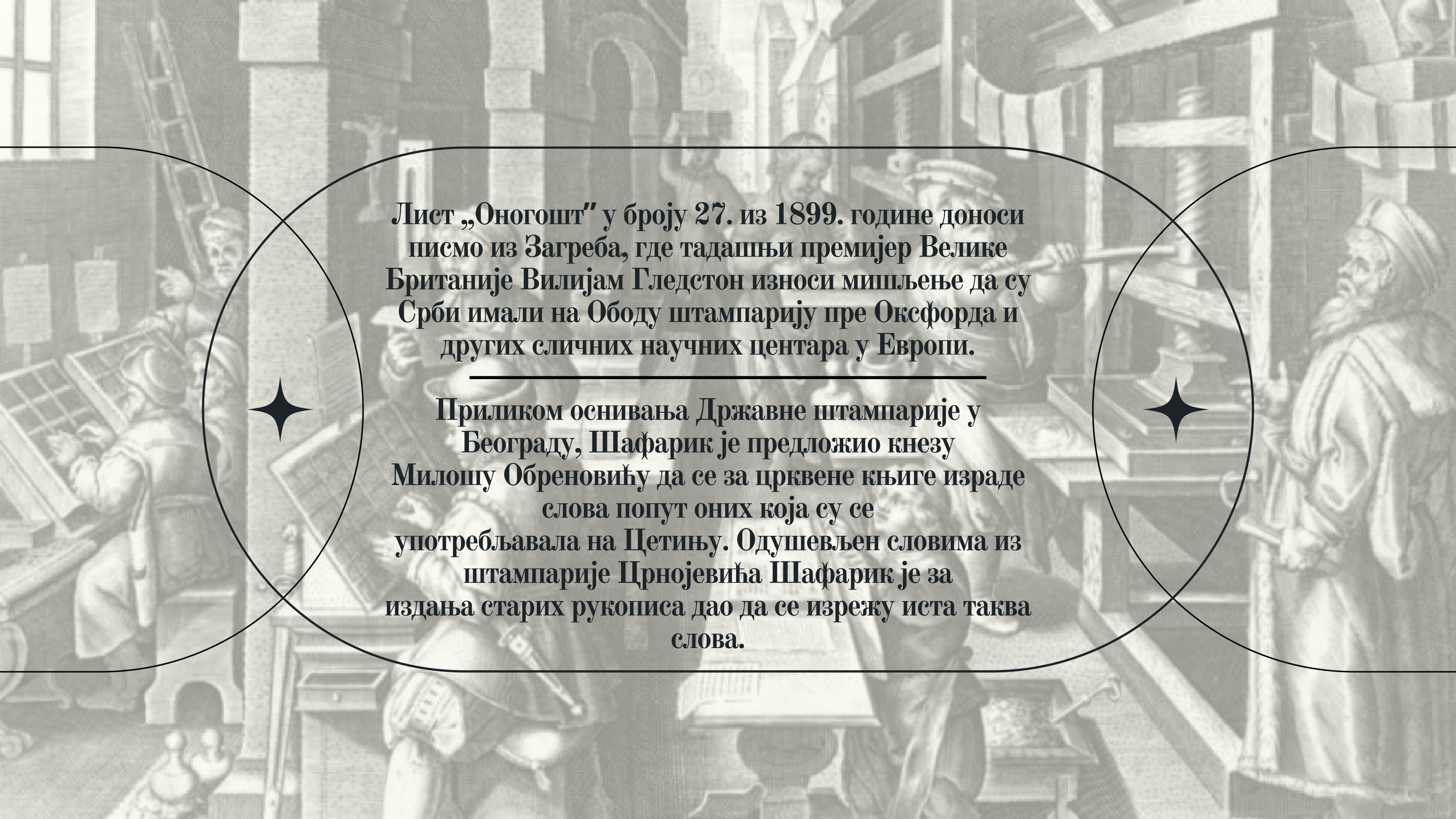

Војвода Ђурађ Црнојевић је окончао свој живот у Анадолији, док је јеромонах Макарије свој земаљски пут завршио у манастиру Хиландару. Обојица су скончали далеко од своје домовине, а заједно су се златним словима уписали у историју културе свога народа.

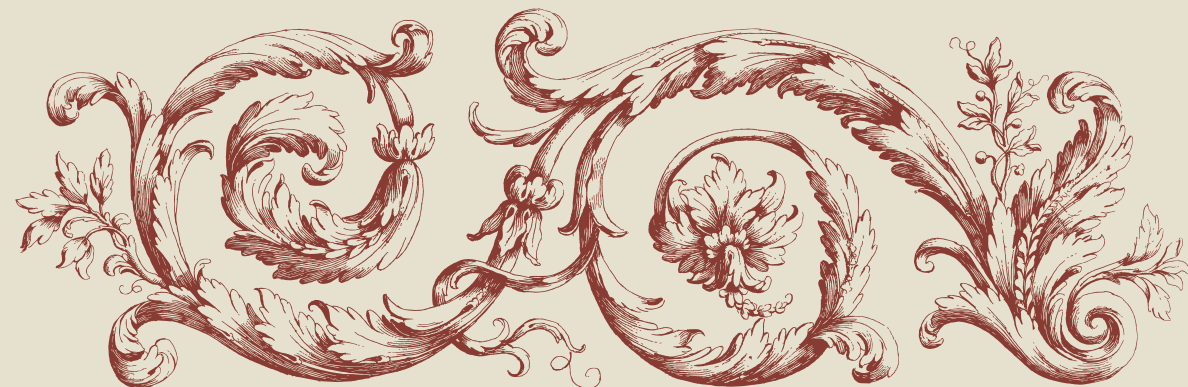
Старе српске штампане књиге представљају важан сегмент нашег културно-историјског и верског наслеђа. Одиграле су важну улогу у развоју писмености и културе и очувању православља у тешким тренуцима за српски народ. Записи на њиховим белинама сведоче о њиховој судбини. У цетињским инкунабулама аутобиографске белешке издавача и штампара садрже обавезно обраћање будућим читаоцима, појцима или преписивачима да исправљају могуће грешке, а да благослове оне који су на књизи радили.

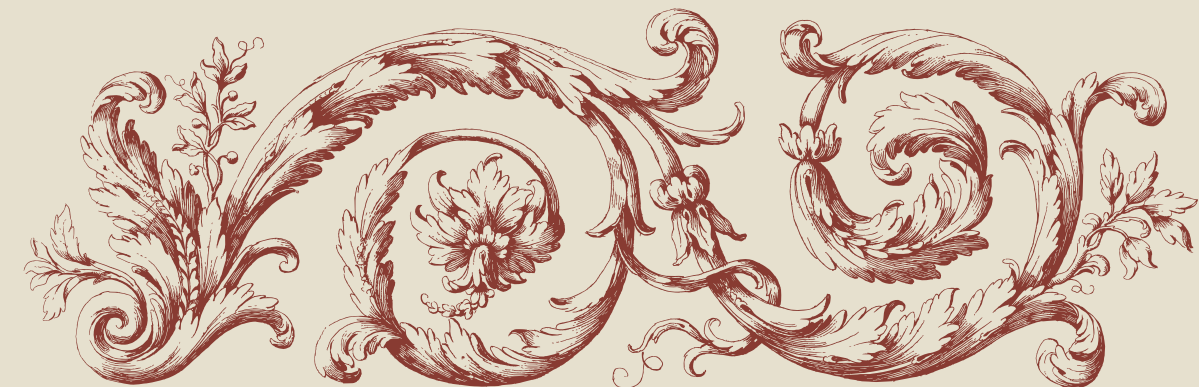

Лист „Оногошт“ у броју 27. из 1899. године доноси писмо из Загреба, где тадашњи премијер Велике Британије Вилијам Гледстон износи мишљење да су Срби имали на Ободу штампарију пре Оксфорда и других сличних научних центара у Европи.

Приликом оснивања Државне штампарије у Београду, Шафарик је предложио кнезу Милошу Обреновићу да се за црквене књиге израде слова попут оних која су се употребљавала на Цетињу. Одушевљен словима из штампарије Црнојевића Шафарик је за издања старих рукописа дао да се изрежу иста таква слова.

Избор из литературе

1. О Србљаку : студије / уредници Димитрије Богдановић, Сретен Петковић, Ђорђе Трифуновић. - Београд : Српска књижевна задруга, 1970.
COBISS.SR-ID 12665600
2. ПЕТ векова српског штампарства 1494-1994 : раздобље српскословенске штампе XV-XVII в. / приредили Митар Пешикан, Катарина Мано-Зиси, Миљко Ковачевић. - Београд : Српска академија наука и уметности : Народна библиотека Србије ; Нови Сад : Матица српска, 1994.
COBISS.SR-ID 80242183
3. ЦРНОЈЕВИЋА штампарија и старо штампарство : радови са научног скупа, Цетиње, 11. и 12. маја 1989. године / уредник Јевто. М. Миловић. - Подгорица : ЦАНУ ; Цетиње : Централна народна библиотека Републике Црне Горе "Ђурђе Црнојевић", 1994.
COBISS.SR-ID 54293260
4. AVERINCEV, Sergej Sergeevič, 1937-2004
Поетика рановизантијске књижевности / С. С. Аверинцев ; превели Драгољуб Недељковић, Марија Момчиловић. - Београд : Српска књижевна задруга, 1982.
COBISS.SR-ID 20635911
5. BECK, Hans-Georg, 1910-1999
Путеви византијске књижевности / Ханс Георг Бек ; превела Јелена Протић-Крсмановић. - Београд : Српска књижевна задруга, 1967.
COBISS.SR-ID 9380359
6. ČURČIĆ, Lazar, 1926-
Пола миленијума наше књиге : издавач, приређивач и штампари цетињских књига : 1493-1496. године / Лазар Чурчић.
COBISS.SR-ID 95396871
7. GRBIĆ, Dušica, 1952-
Ћирилицом штампане књиге 15-17. века Библиотеке Матице српске / Душица Грбић, Ксенија Минчић-Обрадовић, Катица Шкорић. - Нови Сад : Библиотека Матице српске, 1994.
Доступно и на: <http://digital.bms.rs/pub.php?c=66237447>
COBISS.SR-ID 66237447
8. GRKOVIĆ-Major, Jasmina, 1959-
Језик "Псалтира" из штампарије Црнојевића / Јасмина Грковић-Мејџор ; уредник Божидар Глушчевић. - Подгорица : Одбор за обиљежавање 500 година прве штампане ћирилске књиге на словенском југу : Црногорска академија наука и уметности, 1993.
COBISS.SR-ID 71117575

9. GRKOVIĆ-Major, Jasmina, 1959-

Псалтир Црнојевића штампарије у светлу ресавске реформе / Јасмина Грковић-Мејџор

COBISS.SR-ID 520497252

10. GRKOVIĆ-Major, Jasmina, 1959-

Фонетске црте Октоиха првогласника из штампарије Црнојевића / Јасмина Грковић-Мејџор

COBISS.SR-ID 144667913

11. JAGIĆ, Vatroslav, 1838-1923

Der erste Cetinjer Kirchendruck vom Jahre 1494. : eine bibliographisch-lexicallische Studie. Hälfte 2 : griechisch-slavisches Glossar mit einem slavisch-griechischen Wörterverzeichnis / von Dr. V. Jagić ... - Wien : In Commission bei F. Tempsky Buchhändler der kais. Akademie der Wissenschaften, 1894.

COBISS.SR-ID 148565255

12. LAZIĆ, Miroslav, 1973-

О времену штампања цетињског Октоиха петогласника: прилог хронологији издања штампарије Црнојевића / Мирослав А. Лазић

COBISS.SR-ID 327647751

13. MANO-Zisi, Katarina, 1943-

Српске инкунабуле из београдских збирки / Катарина Мано-Зиси

COBISS.SR-ID 25938441

14. MARINKOVIĆ, Borivoje, 1930-2012

Библиографија о нашем ћириличком штампарству, штампаријама и књигама XV, XVI и XVII столећа. Књ. 1, "Мних Макарије от Чрније Гори" (XV-XVI) / Боривоје Маринковић. - Цетиње : Централна народна библиотека СР Црне Горе "Ђурђе Црнојевић", 1988.

COBISS.SR-ID 28433159

15. MARTINOVIĆ, Dušan J., 1933-2010

Нова сазнања о дјелатности наших штампара латиничких књига из XV и XVI вијека, с посебним освртом на рад Андрије Палташића Которанина / Душан Мартиновић

COBISS.SR-ID 39019778

16. MEDAKOVIĆ, Dejan, 1922-2008

Графика српских штампаних књига XV-XVII века / Дејан Медаковић. - Београд : Научно дело, 1958.

COBISS.SR-ID 1320455

17. MIJANOVIĆ, Boško

О пасхалним таблицама Ђурђа Црнојевића / Бошко Мијановић

COBISS.SR-ID 39013634

18. MIRKOVIĆ, Lazar, 1885-1968

Православна литургика или Наука о богослужењу Православне источне цркве. 1, Општи део / по литургици Василија Митрофановића и Теодора Тарнавског израдио Лазар Мирковић. - Београд : Свети архијерејски синод Српске православне цркве, 1982.

COBISS.SR-ID 24944903

19. MOR, Đerđ, 1944-

Папир и водени знаци у Октоиху првогласнику Ђурђа Црнојевића из 1494. године / Ђерђ Мор

COBISS.SR-ID 260536332

20. MOŠIN, Vladimir Alekseevič, 1894-1987

Још о реконструкцији Црнојевићева Требника 1495. године / Владимир Мошин

COBISS.SR-ID 53522444

21. NAZOR, Anica, 1935-

О проблематици глагољских првотисака (инкунабула) / Аница Назор

COBISS.SR-ID 39014146

22. NEMIROVSKIĀ, EvgeniĀ L'vovič

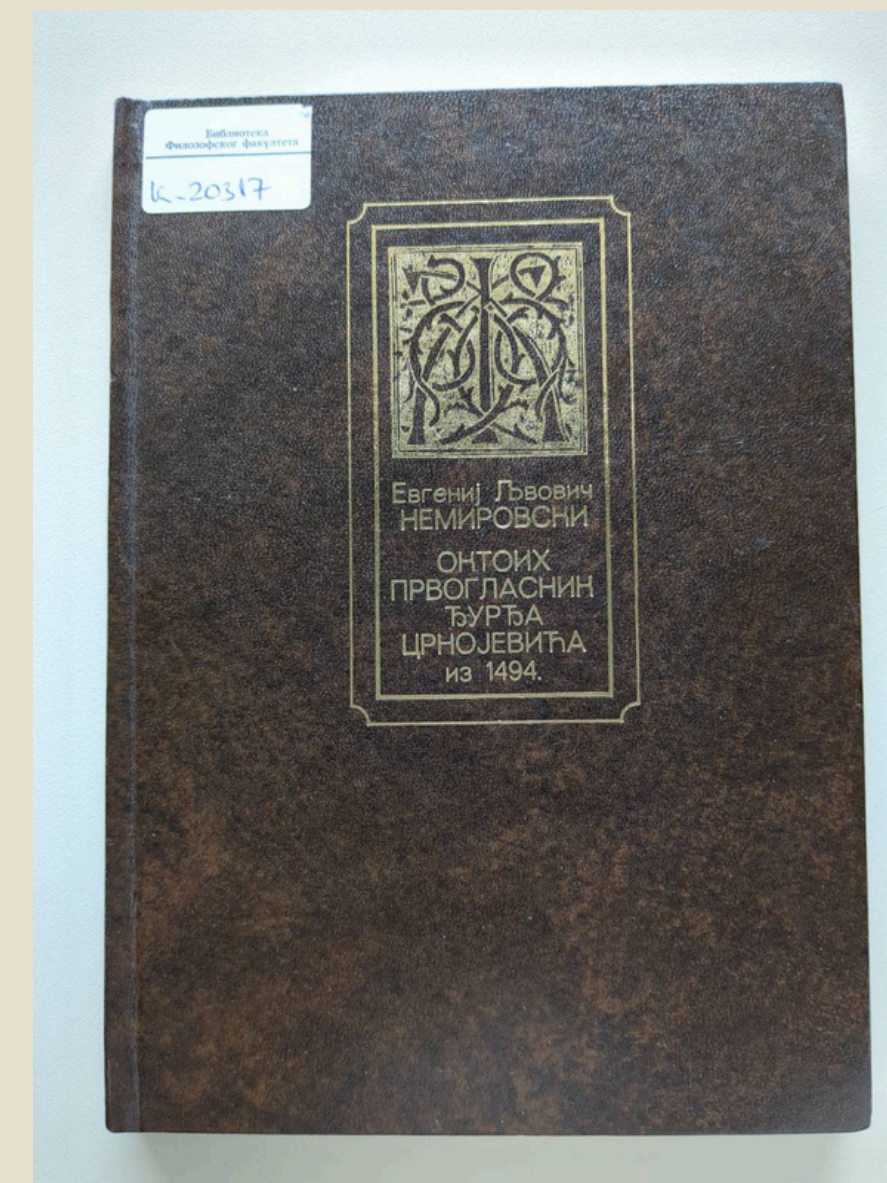
Октоих првогласник Ђурђа Црнојевића из 1494 / Евгениј Љвович Немировски ; превод с руског Милисав Филиповић. - Цетиње : Централна народна библиотека СР Црне Горе "Ђурђе Црнојевић" ; Љубљана : Цанкарјева založba, 1987.

COBISS.SR-ID 205837

23. NEMIROVSKIĀ, EvgeniĀ L'vovič, 1925-2020

Хронологија издања Ђурђа Црнојевића / Евгениј Љвович Немировски

COBISS.SR-ID 144866057

24. OLAR, Cornelia

Макарије у румунској историографији / Корнелија Олар

COBISS.SR-ID 39013378

25. PETKOVIĆ, Sreten, 1930-2015

Илустрације српских штампаних књига XV-XVII века између Истока и Запада / Сретен Петковић

COBISS.SR-ID 39010818

26. RADOJIČIĆ, Đorđe Sp., 1905-1970

Белешке о штампаријама у Црној Гори у XV и XVI веку / Ђорђе Сп. Радојичић

COBISS.SR-ID 144659977

27. RADOJIČIĆ, Đorđe Sp., 1905-1970

Две наше библиографске реткости : (из ризнице манастира Дечана) / Ђорђе Сп. Радојичић

Доступно и на: <https://istorijskizapisi.me/wp-content/uploads/2021/01/Istorijski-zapisi-1952-OCR.pdf>

COBISS.SR-ID 144591881

28. RADOJIČIĆ, Đorđe Sp., 1905-1970

Карактер и главни моменти из прошлости старих српских штампарија (XV-XVII века) / Ђорђе Сп. Радојичић

Доступно и на: <https://istorijskizapisi.me/wp-content/uploads/2022/01/RADOJICIC-Karakter-i-glavni-momenti-iz-proslosti-starih-srpskih-stamparija.pdf>

COBISS.SR-ID 144693001

29. RADOJIČIĆ, Đorđe Sp., 1905-1970

Књижевна збивања и стварања код Срба у средњем веку и у турско доба / Ђорђе Сп. Радојичић. - Нови Сад : Матица српска, 1967.

COBISS.SR-ID 11254791

30. RADOJIČIĆ, Đorđe Sp., 1905-1970

О штампарији Црнојевића / Ђорђе Сп. Радојичић. - Скопље : [б. и.], 1938.

COBISS.SR-ID 515585636

31. RADOJIČIĆ, Đorđe Sp., 1905-1970

Текст из Цветног триода у Молитвенику (Требнику) из Штампарије Црнојевића : (библиографска исправка) / Ђорђе Сп. Радојичић

COBISS.SR-ID 144648201

32. RADOJIČIĆ, Đorđe Sp., 1905-1970

Требник (Молитвеник) из штампарије Црнојевића / Ђорђе Сп. Радојичић

COBISS.SR-ID 53759500

33. SEČANSKI, Vera, 1924-1999

Вавила, ариепископ и митрополит зетски : рад на организацији преписивања рукописа и штампању књига / Вера Сечански

COBISS.SR-ID 144863241

34. SINDIK, Nadežda R., 1936-2004

Значај старих предговора и поговора за књижевну историју / Надежда Синдик

COBISS.SR-ID 144690953

35. STOJANOVIĆ, Ljubomir, 1860-1930

Каталог Народне библиотеке у Београду. Књ. 4, Рукописи и старе штампане књиге / саставио Љуб. Стојановић. - У Београду : Краљ.-српска државна штампарија, 1903.

COBISS.SR-ID 201945351

36. STOJANOVIĆ, Ljubomir, 1860-1930

Старе српске штампарије / од Љуб. Стојановића. - Београд : Нова електрична штампарија Петра Јоцковића, 1902.

COBISS.SR-ID 80365319

37. SUBOTIN-Golubović, Tatjana, 1957-

Октоих / Т. Суботин-Голубовић

COBISS.SR-ID 521111191

38. VUJIČIĆ, Rajko, 1940-2016

Нека запажања о илустрацијама Октоиха петогласника Црнојевића штампарије / Рајко Вујичић

COBISS.SR-ID 39012098

39. VUKSAN, Dušan, 1881-1944

Рукописи манастира Пећке патријаршије / Душан Д. Вуксан

COBISS.SR-ID 145048841

40. ŽUNJIĆ, Slobodan, 1949-2019

Дамаскинова дијалектика у српској филозофији / Слободан Жуњић

COBISS.SR-ID 35417100

Извор: локална база података COBISS.SR/FFNS, 21. 5. 2024

